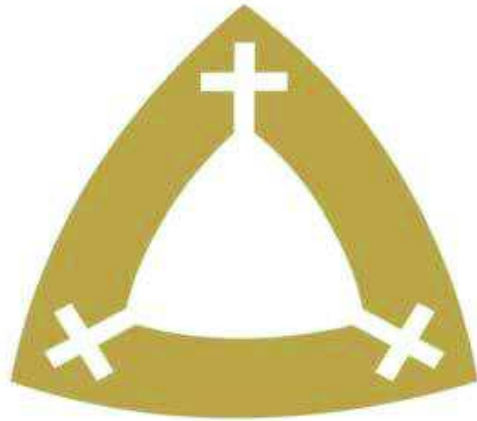

Katolícka univerzita v Ružomberku
Pedagogická fakulta

Katedra spoločenských vied a sociálnej náuky Cirkvi
Katedra manažmentu a marketingu
Katedra ekonomiky a cestovného ruchu

„Spoločnosť, kríza, rodina“

Zborník príspevkov z III. ročníka vedecko-odbornej konferencie
„Sociálne poslanstvo Jána Pavla II. pre dnešný svet“
s medzinárodnou účasťou konanej v dňoch 25. a 26. marca 2010

Zborník bol vydaný s podporou Grantovej agentúry
Pedagogickej fakulty Katolíckej univerzity
č. projektu 4/06/2009

Ružomberok 2010

Editori: Ing. PaedDr. Petr Vyhnal, PhD.
Mgr. Ľudmila Slovíková
Mgr. Matej Čevan

Redakčná rada: prof. Ing. Michal Pružinský, CSc.
doc. ThDr. Jozef Bielačak, PhD.
PaedDr. ThDr. Anton Lisník, PhD.
Ing. Jana Janičková, PhD.
PhDr. Mgr. Eva Dirgová, PhD.
Mgr. Katarína Kotradyová, PhD.
Ing. PaedDr. Petr Vyhnal, PhD.
Ing. Peter Varhoľák, Csc.
Mgr. Marián Ambrozy, PhD.
ks. dr hab. Piotr Mazur
PhDr. Jarka Jacková
PhDr. František Drozd
PhDr. Iveta Franzenová
Mgr. Janka Bujalková
Mgr. Ľudmila Slovíková

Recenzenti: prof. Ing. Michal Pružinský, CSc.
prof. PhDr. Anna Žilová, PhD.
doc. Ing. Bohuslava Mihalčová, PhD.
doc. ThDr. Jozef Bielačak, PhD.
ks. dr hab. Piotr Mazur
PhDr. Martin Sumec, PhD.

Sadzba a technická spolupráca: Ing. PaedDr. Petr Vyhnal, PhD.

Za jazykovú úpravu zodpovedajú autori príspevkov

Obsah

To allēlous echein koinōnian – teologická reflexia o možnostiach prekonávania krízy rodiny v súčasnej spoločnosti.....	6
<i>Ábel František</i>	
Vývojové tendencie súčasnej rodiny v postmodernej spoločnosti.....	20
<i>Agafonová Mária, Džupková Helena, Melkusová Helena</i>	
Rodina vo svetle učenia Jána Pavla II.	30
<i>Akimjak Amantius</i>	
Spoločenský optimizmus pri prekonávaní súčasnej svetovej hospodárskej krízy a krízy civilizácie	34
<i>Alexy Július</i>	
Hodnotové a sociálnofilozofické aspekty prolematiky prevencie krízy	41
<i>Ambrozy Marián, Dvorčáková Andrea</i>	
Problém chudoby v Starej zmluve	48
<i>Bándy Juraj</i>	
Problemy rodzin wychowanków domów dziecka w okresie adaptacji Polski do procesów globalizacji.	58
<i>Bejger Halina</i>	
Skutky telesného milosrdenstva v učení Jána Pavla II.	64
<i>Bernáthová Bernadeta, Klobušická Mária</i>	
Úloha kresťanskej rodiny pri budovaní civilizácie lásky	69
<i>Bielak Jozef</i>	
Reflexia k sociálnemu posolstvu Jána Pavla II. pre dnešný svet a rodinu	78
<i>Brodová Jana</i>	
Bezdomovectvo ako sociálny problém spoločnosti	87
<i>Bursová Janka</i>	
Rodina ako základný činiteľ rozvoja osobnosti dieťaťa.....	92
<i>Cisariková Eva</i>	
Zmena kultúrnej mentality a jej vplyv na súčasnú katolícku rodinu na Slovensku	100
<i>Csontos Ladislav</i>	
The position and directions of transformations of a family in the contemporary world.	110
<i>Czerw Monika</i>	
Sociálny dialóg v projektovo orientovaných organizáciách.....	117
<i>Černá Ľubica</i>	
Krída v rodine	124
<i>Čevan Matej</i>	
Potreba koncepcie verejnej rodinnej politiky	128
<i>Diačiková Anna</i>	
Miesto rodiny v súčasnej spoločnosti.....	134
<i>Dirgová Eva</i>	
Sociálna politika vo svetle Katolíckej sociálnej náuky	140
<i>Drozd František</i>	
Naša veľkosť a naša krehkosť.....	148
<i>Dufferová Alžbeta</i>	
Transformácia rodiny v európskom kontexte.....	154
<i>Dzivý Baluchová Ľubomíra</i>	
Krída rodiny v kontexte sociálnej práce a Cirkvi s členom drogovu závislým.....	158
<i>Dvorská Soňa, Dzurillová Lenka</i>	
Rodina ako zrkadlo spoločnosti. Spoločnosť ako zrkadlo rodiny.	168
<i>Ďurkovský Peter</i>	
Hospicová a paliatívna starostlivosť ako riešenie problému eutanázie.....	173
<i>Franzenová Iveta</i>	
Interpretácia krízy súčasnej rodiny.....	184
<i>Fula Milan</i>	
Starší človek v rodine a spoločnosti.....	192
<i>Galisová Ľubica</i>	
Sociálnoprávna ochrana a náhradná starostlivosť o deti na Slovensku a vo vybraných krajinách.....	195
<i>Gallová Mária</i>	

Paternalizmus v distribúcii sociálnej pomoci, ako prvok sociálneho štátu	204
<i>Gibalová Monika</i>	
Rodina – náš domov.....	208
<i>Halás Ondrej</i>	
Kríza civilizácie: Diagnóza a pokus o prognózu	216
<i>Hohoš Ladislav</i>	
Kvalita života prostredníctvom vzťahu rodina - spoločnosť.....	222
<i>Hrnčiar Miroslav, Saxová Gabriela</i>	
Tretotriedna kultúra a jej morálne dôsledky na rodinu a spoločnosť	226
<i>Hronec Ondrej, Schwarczová Heidy, Kremlová Feriková Michaela</i>	
Identita rodiny	232
<i>Imrich Andrej</i>	
Hospodárska kríza – výzva pre morálnu reflexiu	236
<i>Jacková Jaroslava</i>	
Masová kultúra ako alternatíva v „kríze“ rodinnej výchovy?	240
<i>Jakóczy Ladislav</i>	
Hospodárska kríza a podnikateľské prostredie.....	250
<i>Janičková Jana</i>	
Novozmluvné modely charitatívnej pomoci kresťanom v núdzi - model a inšpirácia pre kresťanskú pomoc núdnym v 21. storočí	256
<i>Jurík Milan</i>	
Rodina a jej postavenie v modernej spoločnosti	263
<i>Kapilová Alena</i>	
Klasyfikacja pojęć i przeciwdziałanie zjawisku bezrobocia w kontekście polityki zatrudnienia na rynku pracy	270
<i>Koperek Adam</i>	
Zjawisko bezrobocia w kontekście myśli społecznej Jana Pawła II o pracy ludzkiej	278
<i>Koperek Jerzy</i>	
Ohrozenia rodiny založenej na manželstve	284
<i>Korbová Mária</i>	
Východiská prorodinnej politiky v kontexte aktuálnej sociálnej náuky Katolíckej cirkvi	290
<i>Košč Stanislav</i>	
Príčiny sociálnej exklúzie v rómskych osadách.....	296
<i>Kotradyová Katarína</i>	
Alienácia teologickému aspektu svedomia.....	304
<i>Kútny Ivan</i>	
Kriminologické aspekty domáceho násillia	312
<i>Kypta Pavel</i>	
Nezamestnanosť ako súčasný a sociálny problém a jej dopad na rodinu.....	325
<i>Laca Slavomír</i>	
Vplyv súčasnej slovenskej politiky na vznik chudoby.....	330
<i>Lisnik Anton</i>	
Postavenie rodiny z pohľadu práva sociálneho zabezpečenia.....	337
<i>Macková Zuzana</i>	
Niekoľko poznámok k historicko-sociálnym aspektom fungovania manželstva a rodiny	354
<i>Mazůrek Jaroslav</i>	
Kryzys rodziny w nauczaniu Jana Pawła II	359
<i>Mazur Piotr</i>	
Fenomén rozvodu a jeho dopad na život dieťaťa	365
<i>Migrová Mária, Nemcová Anna</i>	
Základná charakteristika rodiny a vnútorné väzby rodičov a detí v období adolescencie	371
<i>Mikulová Dagmar</i>	
Zmysel, poslanie a ohrozenie rodiny v náuke Jána Pavla II.	374
<i>Mordel Stefan</i>	
Moderní křesťanská rodina?	384
<i>Muchová Ludmila</i>	
Dobrá rodina – nádej budúcnosti	391

<i>Nagranová Mária</i>	
Rodina a rodinné prostredie	400
<i>Pattie Miriama</i>	
Nestabilita ekonomického systému versus stabilita rodiny	403
<i>Pitekova Jana</i>	
Ideál kresťanského manželství podle Klementa z Alexandrie	410
<i>Plátová Jana</i>	
Rodzina współczesna jako Środowisko wsparcia edukacyjnego dziecka w wiwku szkolnym	415
<i>Pleczkan Alojzy Klemens</i>	
Súčasná rodina v Slovenskej republike a problematika rodinného života v 21. storočí.....	423
<i>Podmanický Ivan, Podmanická Zuzana</i>	
Analýza súčasného stavu a vývoja nezamestnanosti	432
<i>Polakovičová Zuzana, Vaverčáková Marta, Gergelová Ľubica</i>	
Zamestnanecké vzťahy a kríza.....	438
<i>Pružinský Michal</i>	
Kresťanská etika dekalógu v náuke Jána Pavla II. a 4. a 7. prikázanie – rodina a spoločnosť	444
<i>Szaniszló Inocent – Mária V., OP, Demočko Daniel</i>	
Význam rodiny pre onkologicky choré dieťa	453
<i>Šišanská Katarína</i>	
Efektívna penitenciárna a postpenitenciárna starostlivosť ako pomoc pri zachovaní rodinných väzieb	458
<i>Špániková Martina</i>	
Rodina a náboženská formácia.....	466
<i>Štefaňak Ondrej</i>	
Rodina – základ spoločnosti	474
<i>Štefancová Jana</i>	
Introdukcja ku katechéze zameranej na problémy a ohrozenia manželstva a rodiny v súčasnosti	
v súčasnosti.....	479
<i>Tirpák Peter</i>	
Obchodovanie s ľuďmi	488
<i>Turacová Monika</i>	
Odpustenie a jeho význam pre človeka súčasnosti.....	495
<i>Ulická Linda</i>	
Manželstvo očami Jána Pavla II.	502
<i>Vansač Peter</i>	
Rodina v interakciách súčasného krízového sveta so spoločnosťou a jej organizáciami	511
<i>Varholák Peter</i>	
Manželstvo, rodina ako principiálny prvok spoločnosti.....	523
<i>Vyhnal Petr</i>	
Rola rodziny w opinii nadzorowanych gimnazjalistów przez kuratora sądownego.....	530
<i>Witek Paweł, Pelewicz Robert</i>	
Úverové zdroje bánk na Slovensku v čase hospodárskej recesie	543
<i>Zimerman Ladislav, Zimermanová Katarína</i>	
Rodina ako primárny determinant vzniku porúch emocionality a správania u detí	553
<i>Žarnovičanová Ružena</i>	
Jan Amos Komenský v kontexte výchovy k rodičovstvu.....	560
<i>Žbirková Viera</i>	
Rodina a spoločenské zmeny v novom tisícročí	566
<i>Žilová Anna</i>	

KRYZYS RODZINY W NAUCZANIU JANA PAWŁA II

Mazur Piotr

Środowiskiem życiowym niemal każdego człowieka jest rodzina. Po okresie dzieciństwa i osiągnięciu wieku dojrzałego zdecydowana większość kobiet i mężczyzn zakłada własne rodziny. Są to tzw. rodziny prokreacji, które odróżniamy od tzw. rodzin pochodzenia, w których mąż i żona się urodzili⁶⁵⁷.

Rodzina jest więc podstawowym miejscem integralnego rozwoju. W niej człowiek najpełniej rozwija się pod względem biologicznym, intelektualnym, społecznym i duchowym. Jest to naturalne środowisko rozwoju ku pełni człowieczeństwa.

W chrześcijaństwie rodzina stanowi wielką wartość, można nawet powiedzieć, że swoiste *sacrum*. Wartość rodziny i jej znaczenie podniósł sam Chrystus. Syn Boży narodził się w rodzinie, w niej rozwijał się i dojrzewał. Swoją obecnością uświęcił rodzinę. Również podczas swojej publicznej działalności Jezus akcentował wielką wartość małżeństwa i rodziny.

Podstawę instytucji małżeństwa wskazuje nam Pismo święte: „Nie jest dobrze, żeby mężczyzna był sam, uczynię mu zatem odpowiednią dla niego pomoc”⁶⁵⁸. Biblia relacjonuje, jak Bóg stworzył Adama i Ewę oraz jak połączył ich w małżeństwo: „Stworzył więc Bóg człowieka na swój obraz, na obraz Boży go stworzył: stworzył mężczyznę i niewiastę. Po czym Bóg im błogosławił, mówiąc do nich: <<Bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zaludnili ziemię i uczynili ją sobie poddaną; abyście panowali nad rybami morskimi, nad ptactwem powietrznym i nad wszystkimi zwierzętami pełzającymi po ziemi>>” (Rdz 1,27-28). Głównym celem małżeństwa jest miłość i przekazywanie życia⁶⁵⁹.

Kościół w swoim nauczaniu przed Soborem Watykańskim II akcentował dwa zasadnicze cele rodziny: prokreację i wychowanie potomstwa. Na soborze bardzo mocno podkreślono jeszcze jeden cel – miłość, która jest fundamentalną wartością małżeństwa i rodziny⁶⁶⁰. Współczesne dokumenty Kościoła podkreślają, że małżeństwo i rodzina mają być wspólnotą życia i miłości. *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym* zaznacza, że małżeństwo to „Głęboka wspólnota życia i miłości małżeńskiej ustanowiona przez Stwórcę i unormowana Jego prawami, zawiązuje się przez przymierze małżeńskie, czyli przez nieodwołalną osobistą zgodę” (KDK 48).

Jan Paweł II nawiązując do nauczania soborowego podkreśla, że rodzina „na mocy swego posłannictwa ma stawać się bardziej tym, czym jest, czyli wspólnotą życia i miłości

⁶⁵⁷ Zob. Z. Tyszka, *Rodzina*, w: *Encyklopedia Pedagogiczna*, red. W. Pomykało, Warszawa 1997, s. 695.

⁶⁵⁸ W modlitwie Tobiasza znajdujemy takie słowa: „Tyś stworzył Adama, i stworzyłeś dla niego pomocną ostoję – Ewę, jego żonę, i obojga powstał rodzaj ludzki. I Ty rzekłeś: <<Nie jest dobrze, być człowiekowi samemu, uczynimy mu pomocnicę podobną do niego>>” (Tb 8,6).

⁶⁵⁹ W adhortacji *Familiaris consortio* papież stwierdza: „Bóg stwarzając mężczyznę i kobietę na obraz swój i podobieństwo, wieńczy i doprowadza do doskonałości dzieło swych rąk – powołuje ich do szczególnego uczestnictwa w swej miłości, a zarazem w swej mocy Stwórcy i Ojca poprzez ich wolną i odpowiedzialną współpracę w przekazywaniu życia ludzkiego” (FC 28). Zob. K. Romaniuk, *Małżeństwo i rodzina według Biblii*, Warszawa 1994, s. 11-20.

⁶⁶⁰ Zob. W. Piwowarski, *Rodzina w społecznym nauczaniu Kościoła: trwałość i zmienność*, w: *Rodzina w zmieniającym się społeczeństwie*, red. P. Kryczka, Lublin 1997, s. 180; F. Adamski, *Rodzina. Wymiar społeczno-kulturowy*, Kraków 2002, s. 107; J. Wilk, *Kulturowy kontekst wychowania w rodzinie*, w: *Wychowanie chrześcijańskie a kultura*, red. M. Nowak, T. Ożóg, Lublin 2000, s. 165; M. Stepulak, *Rodzina jako „Domowy Kościół” a Kościół instytucjonalny*, w: *Socjologia religii. Kościół instytucjonalny a rodzina*, red. J. Baniak, Poznań 2007, s. 163-176; tenże, *Duchowość chrześcijańska małżeństwa i rodziny*, w: *Rodzina w świetle psychologii pastoralnej*, red. B. Soiński, Łódź 2007 s. 151-161.

<<w dążeniu>>, które – podobnie jak każda rzeczywistość stworzona i odkupiona – znajdzie swoje ostateczne spełnienie w Królestwie Bożym”(FC 17).

Podczas homilii w Szczecinie papież podkreślił sacrum rodziny: „Rodzina, według zamysłu Bożego, jest miejscem świętym i uświęcającym. Na straży tej świętości Kościół stał zawsze i wszędzie, ale w szczególny sposób pragnie być blisko rodziny, gdy ta wspólnota życia i miłości, i arka Przymierza z Bogiem, jest zagrożona czy to od wewnątrz, czy też – jak to dziś, niestety, często bywa – od zewnątrz. I Kościół na naszej ziemi stoi wiernie po stronie rodziny, po stronie jej prawdziwego dobra, nawet gdy czasem w niej samej nie znajduje należytego zrozumienia”⁶⁶¹.

Rodzina jest podstawowym środowiskiem życia człowieka, miejscem jego integralnego rozwoju. W związku z tym ma ona ogromne znaczenie, ponieważ w największym stopniu wpływa na kształtowanie poglądów i postaw.

W ujęciu chrześcijańskim rodzina powinna być wspólnotą życia i miłości, której celem jest wspólne dążenie do świętości. Pedagogika pastoralna stawia zatem przed duszpasterzami zadanie, aby przypominać o wielkiej roli rodziny i jej znaczeniu w życiu jednostki i społeczeństwa.

Jan Paweł II w adhortacji *Familiaris consortio* wymienia cztery fundamentalne zadania rodziny chrześcijańskiej:

- a) tworzenie wspólnoty osób;
- b) służba życiu;
- c) udział w rozwoju społeczeństwa;
- d) uczestnictwo w życiu i posłannictwie Kościoła.

Według nauki Soboru Watykańskiego II rodzina chrześcijańska jest „głębką wspólnotą życia i miłości”. Podstawą wspólnoty osób jest miłość, która opiera się na ofiarności każdego z członków rodziny, wzajemnym zrozumieniu, przebaczeniu i pojednaniu⁶⁶².

Specyfikę wspólnoty rodzinnej wyjaśnił papież Jan Paweł II: „Rodzina jest bowiem wspólnotą najpełniejszą z punktu widzenia więzi międzyludzkiej. Nie ma więzi, która by ściślej wiązała osoby, niż więź małżeńska i rodzinna. Nie ma innej, którą można by z tak pełnym pokryciem określić jako ‘komunię’. Nie ma też innej, w której wzajemne zobowiązania byłyby równie głębokie i całościowe, a ich naruszenie godziłoby bardziej boleśnie w ludzką wrażliwość: kobiety, mężczyzny, dzieci, rodziców”⁶⁶³.

Zadaniem rodziny jest służenie życiu, które oznacza udział w boskiej sile stwórczej i ożywiającej. „Rodzina, służąc wydawaniem na świat potomstwa, przekazuje tym obraz Boga z człowieka na człowieka. Służba życiu nie polega więc tylko na fizycznym powołaniu do życia kolejnego ludzkiego ciała, ale koniecznie na przekazaniu potomstwu (poprzez wychowanie) tajemnicy życia nadprzyrodzonego, zasad moralnych i duchowych”⁶⁶⁴. Rodzina jako „Kościół domowy” jest powołana do głoszenia i służenia Ewangelii życia.

Sobór Watykański II określił rodzinę jako „pierwszą i żywotną komórkę społeczeństwa”. Ona bowiem pełni podstawową rolę w życiu i rozwoju społeczeństwa. Cechy osobowości, które kształtują się w rodzinie, są następnie przenoszone do społeczeństwa. Ukształtowane w rodzinie postawy bezinteresowności i otwartości na drugiego człowieka przeradzają się w wymiarze społecznym w postawę służenia swoimi umiejętnościami i pomocą

oraz

⁶⁶¹ Jan Paweł II, Homilia w czasie Mszy św. odprawianej dla rodzin, Szczecin 11.06.1987, w: Jan Paweł II. Pielgrzymki do..., dz. cyt., s. 453. Zob. J. Śledzianowski, Troska Jana Pawła II o polską rodzinę, w: Jan Paweł II stróżem ludzkiej rodziny, red. J. Śledzianowski, T. Sakowicz, Kielce 2006, s. 23-34.

⁶⁶² Zob. T. Grabińska, M. Zabierowski, Aksjologiczny krąg..., dz. cyt., s. 17.

⁶⁶³ Jan Paweł II, Homilia w czasie Mszy św. odprawionej na lotnisku w Masłowie, Kielce 3.06.1991, w: Jan Paweł II. Pielgrzymki do..., dz. cyt., s. 614.

⁶⁶⁴ T. Grabińska, M. Zabierowski, Aksjologiczny krąg..., dz. cyt., s. 18.

III. ročník vedecko-odbornej konferencie s medzinárodnou účasťou „Sociálne posolstvo Jána Pavla II. pre dnešný svet“

w międzyludzką solidarność. Tak więc poprzez rodzinę dokonuje się humanizacja i upodmiotowienie społeczeństwa⁶⁶⁵.

Rodzina jest szkołą cnót społecznych, w niej uczymy się postawy braterstwa i solidarności. Doświadczenie miłości społecznej nakazuje pomoc dzieciom z innych rodzin, które są w potrzebie, a także ludziom starszym, samotnym, chorym, niepełnosprawnym, wszystkim oczekującym pomocy⁶⁶⁶.

Ojciec święty Jan Paweł II, zatroskany problemami rodziny, mówił: „Co dnia przekonujemy się, jak wiele jest cierpiących niedostatek rodzin, szczególnie wielodzietnych. Wiele jest samotnych matek borykających się z ogromnymi trudnościami w utrzymaniu własnych dzieci; wielu opuszczonych i pozbawionych środków do życia ludzi w podeszłym wieku. W domach dziecka nie brak tych, którym niedostaje codziennego chleba i odzienia. Jak nie wspomnieć chorych, którzy z braku środków nie mogą być otoczeni należytą opieką? (...) nie możemy pozostać obojętni na tych, którym brakuje codziennego chleba. Trzeba o nich mówić, ale też trzeba odpowiadać na ich potrzeby”⁶⁶⁷.

Współczesna cywilizacja europejska doznaje widocznej erozji, przejawia się to osłabieniem wartości rodziny, jej pozycji w społeczeństwie. W krajach europejskich zauważyć możemy niepokojące decyzje, które pomniejszają jej społeczną rolę. Do najbardziej destruktywnych zaliczyć należy: łatwość rozwodów, legalizację konkubinatu oraz związków homoseksualnych⁶⁶⁸.

Współczesny kryzys rodziny dotyczy także polskiej rodziny i przejawia się w wielu dziedzinach. Na ten temat bardzo zwięźle wypowiedział się Jan Paweł II w czasie homilii wygłoszonej 3 czerwca 1991 roku w Kielcach: „Ten kryzys nie ominął rodziny, nie ominął on, niestety, polskiej rodziny! Powoduje tyle obrazy Boga, jest przyczyną wielu nieszczęść i zła. Dlatego jest przedmiotem szczególnej wrażliwości i szczególnej troski Kościoła. Za cyframi wszak, za analizami i opisami stoi tu zawsze żywy człowiek, tragedia jego serca, jego życia, tragedia jego powołania. Rozwody... wysoka liczba rozwodów. Trwałe skłócenia i konflikty w wielu rodzinach, a także długotrwałe rozstania na skutek wyjazdu jednego z małżonków za granicę. Prócz tego coraz częściej dochodzi też do zamykania się rodziny wyłącznie wokół własnych spraw, do jakiejś niezdolności otwarcia się na innych, na sprawy drugiego człowieka czy innej rodziny. Co więcej, zanika czasem prawdziwa więź wewnątrz samej rodziny: brakuje niekiedy głębszej miłości nawet między rodzicami i dziećmi czy też wśród rodzeństwa. A ileż rodzin choruje i cierpi na skutek nadużywania alkoholu przez niektórych członków!”⁶⁶⁹.

Do istotnych przymiotów małżeństwa należy jedność i nierozzerwalność. Prawdę tę akcentował w swoim nauczaniu Sobór Watykański II: „Przez równą godność osobistą kobiety i mężczyzny, która musi być uwzględniona przy wzajemnej i pełnej miłości małżonków, ukazuje się także w pełnym świetle potwierdzona przez Pana jedność małżeństwa”(KDK 49).

Struktury małżeńsko-rodzinne w społeczeństwach liberalnych w zakresie obyczajowości ulegają przeobrażeniom. Amerykańscy socjologowie E. W. Burgess i H. J.

⁶⁶⁵ Zob. T. Grabińska, M. Zabierowski, Aksjologiczny krąg..., dz. cyt., s. 18; Babiarsz M., Rodzina wiejska. Jej wpływ na sytuację edukacyjną dziecka, w: Współczesna rodzina polska-jej stan i perspektywy, t. 3, red. H. Cudak, H. Marzec, Mysłowice 2004.

⁶⁶⁶ Zob. T. Grabińska, M. Zabierowski, Aksjologiczny krąg..., dz. cyt., s. 18.

⁶⁶⁷ Jan Paweł II, Homilia w czasie Mszy św. odprawionej na dawnym radzieckim lotnisku wojskowym, Legnica 2.06.1997, w: Jan Paweł II. Pielgrzymki do..., dz. cyt., s. 893-894.

⁶⁶⁸ Zob. P. Mazur, Zagrozenia cywilizacyjne współczesnej rodziny, w: Szkolnictwo katolickie w myśli Kościoła, red. J. Zimny, Stalowa Wola 2007, s. 155-162.

⁶⁶⁹ Jan Paweł II, Homilia w czasie Mszy św ..., Kielce 3.06.1991, dz. cyt., s. 615-616. Zob. J. Stala, Rodzina na przełomie wieków, w: Przyszłość wychowania, red. A. Solak, Tarnów 2001, s. 71-76, J. Karbowniczek, Ubóstwo rodziny w myśli Jana Pawła II, w: Sociálne posolstvo Jána Pavla II. pre dnešný svet II. Chudoba, red. P. Budaj, M. Čevan, M. Špánik, Poprad 2009, s. 68-71.

Locke określili tendencję do przeobrażeń rodziny jako ewolucję, czyli jako przechodzenie od rodziny (instytucji normowanej przez szersze grupy społeczne) do prywatnych związków przyjacielskich. Zauważa się przejście od małżeństw dwurodzicielskich (nuklearnych) ku związkom małżeńskim i rodzinnym jedno i/lub dwurodzicielskim – czasowo lub na stałe, bez formalnej podstawy ich funkcjonowania. Są to tzw. związki partnerskie, konsensualne (kohabitacje, konkubinaty)⁶⁷⁰.

Związek kohabitacyjny to związek mężczyzny i kobiety, którzy jako małżonkowie i rodzice żyją bez żadnego formalnego związku małżeńskiego. Przyczyną może być niechęć do formalizowania swojego życia rodzinnego, negatywny stosunek do małżeństwa i rodziny jako instytucji. W Polsce najczęściej są to wspólnoty rodzinne założone przez osoby rozwiedzione⁶⁷¹.

Związki kohabitacyjne, w porównaniu ze związkami małżeńskimi, z reguły są związkami mniej trwałymi. Osoby tworzące tego typu związek nastawione są przede wszystkim na poszukiwanie szczęścia. Stąd też, gdy nie odnajdują go w jednym związku, szukają go w kolejnych. Oczywiście ma to ujemny wpływ na rozwój i wychowanie dzieci w tego typu luźnych układach partnerskich⁶⁷².

We współczesnym społeczeństwie nastąpiła zmiana celu związku dwojga ludzi. W tradycyjnym modelu rodziny liczyła się przede wszystkim ciągłość pokoleń. Celem związku było zapewnienie przetrwania rodzaju ludzkiego. Obecnie, zarówno w małżeństwie jak i wolnym związku, poszukuje się przede wszystkim szczęścia. Stąd też partnerzy są bardzo wymagający, gdy idzie o jakość wzajemnych stosunków. Żyją razem, by być szczęśliwymi, zaś nie akceptują niepowodzeń czy trudności. Chcą osiągnąć całkowite porozumienie we wszystkich dziedzinach i nie znoszą żadnych zadrażeń⁶⁷³.

Nierozerwalność małżeństwa jest nakazem naturalno-prawnym. Chrystus nakaz ten przypomina i w całej pełni potwierdza (por. Mt 19,8). Wierność małżeńska jest przede wszystkim odniesieniem do osoby i jej wartości. Przyczyn rozwodów należy szukać w czynnikach wewnętrznych, które mają swe źródło w sercu – sumieniu człowieka. Należą do nich:

- a) niewierność wewnętrzna;
- b) niewierność zewnętrzna;
- c) desakralizacja małżeństwa;
- d) przyczyny społeczne⁶⁷⁴.

W Polsce w 2000 roku na ok. 200 tys. zawartych małżeństw zarejestrowano ok. 40 tys. rozwodów (20%). Współczesna łatwość uzyskania rozwodu odzwierciedla uległość ustawodawców wobec tej części społeczeństwa, która desakralizuje małżeństwo. W związku dwojga ludzi coraz więcej małżeństw dostrzega jedynie doznawanie hedonistycznie pojętego szczęścia, a nie współodpowiedzialną drogę przez całe życie. Konsekwencją takiego pojmowania małżeństwa są coraz liczniejsze rozwody, częsta zmiana „partnerów” oraz nieobliczalna krzywda wyrządzana dzieciom pozbawionym miłości rodzicielskiej. Dostrzegając skalę zniszczeń duchowych tego zjawiska, Ojciec święty Jan Paweł II nazwał rozwody „jątrzącą raną”, która niszczy życie społeczne⁶⁷⁵.

⁶⁷⁰ Zob. J. Turowski, *Problemy współczesnej...*, dz. cyt., s. 10-11; S. Kawula, *Kształty rodziny...*, dz. cyt., s. 145.

⁶⁷¹ Zob. L. Dyczewski, *Rodzina Karty Praw Rodziny w kontekście społeczeństwa polskiego*, w: *Rodzina w zmieniającym się społeczeństwie*, red. P. Kryczka, Lublin 1997, s. 152.

⁶⁷² Zob. M. Smereczyńska, *Rodzina podmiotem...*, dz. cyt., s. 49.

⁶⁷³ Zob. L. Kocik, *Spoleczna kondycja...*, dz. cyt., s. 23.

⁶⁷⁴ Zob. E. Jarmoch, J. Jaroń, H. Piliś, *Człowiek darem...*, dz. cyt., s. 229-230.

⁶⁷⁵ Zob. M. Miszański, *Poważne przestrogi Ojca Świętego*, „Niedziela” 2002 nr 8, s. 20.

Tabela 3. Liczba rozwodów w Polsce w latach 1950-1990

Rok	Liczba rozwodów
1950	11 000
1960	14 000
1970	34 500
1980	39 800
1985	49 100
1990	53 000

Źródło: Z. Domagalski, *Małżeństwo darem i wezwaniem*, Gniezno 1992, s. 41.

Rozwody przede wszystkim negatywnie wpływają na postawy dzieci, które zaczynają osiągać gorsze wyniki w nauce, uciekają z domu i szkoły, sięgają po papierosy, alkohol, narkotyki, seks. W zdecydowanej większości wynika to z niewystarczającej lub niedostatecznej opieki matki. Ponadto nieudane związki powodują skutki psychiczne. H. Piluś wskazuje, iż „Trudności małżonków wynikają z tego, że po zawodzie, jakiego doznały ze strony własnych rodziców rozbijających dom rodzinny i opuszczających go, nastawione są bardziej na zachowania wrogie wobec siebie. Są zazdrosne, nieufne wobec współmałżonka i otoczenia”⁶⁷⁶.

Rozejście się rodziców ma szkodliwy wpływ na psychikę dziecka i jest źródłem poczucia krzywdy, nerwic, kompleksów, a także pomniejszonej akceptacji siebie i wiary w swoją wartość. Rozwód rodziców ma również charakter społeczny, powoduje on u młodych ludzi lęk przed zawarciem związku małżeńskiego. Ponadto młodzi małżonkowie pochodzący z rodzin rozbitych rozwodzą się częściej aniżeli małżonkowie z małżeństw trwałych⁶⁷⁷.

Ważną rolę w szerzeniu się zjawiska rozwodów odgrywa atmosfera społeczna. Według F. Adamskiego wyraźnie sprzyja ona praktyce rozwodzenia się. Jego zdaniem „zjawisko to przybiera cechy choroby społecznej, choroby zaraźliwej; w pewnym sensie rozwód stał się czymś modnym, i to właśnie po wielu latach wspólnego pożycia. Odczuwa się tu szczególnie brak odpowiedzialności otoczenia sąsiedzkiego, koleżeńkiego a także i rodzinnego za trwałość małżeństwa osób najbliższych”⁶⁷⁸.

Z badań przeprowadzonych wśród młodzieży wynika, że rozwody stały się jednym z akceptowanych środków rozwiązywania problemów małżeńsko-rodzinnych. W kwestii rozwodu młodzież udzieliła następujących odpowiedzi: 28,2% - dopuszczalne; 21,4% - niedopuszczalne; 42% - to zależy; 4,2% - nie umiem ocenić; oraz 4,2% - brak odpowiedzi⁶⁷⁹.

Spadek zawieranych małżeństw wskazuje jednoznacznie na wystąpienie w Polsce kryzysu małżeńskości. Wyrazem tego kryzysu jest m.in. spadek współczynnika pierwszych małżeństw. Z obserwacji tego czynnika wyciągnąć należy następujące wnioski:

- 1) dynamika spadku w grupie mężczyzn jest niższa niż w grupie kobiet;
- 2) występuje wyraźne przesunięcie decyzji o zawieraniu małżeństwa przez kobiety na wiek 25-29 lat i 30-34 lata⁶⁸⁰.

⁶⁷⁶ E. Jarmoch, J. Jaroń, H. Piluś, *Człowiek darem...*, dz. cyt., s. 232-233.

⁶⁷⁷ Zob. J. Przybyłowski, *Znaczenie nowej...*, dz. cyt., s. 150.

⁶⁷⁸ F. Adamski, *Sytuacja społeczno-moralna...*, dz. cyt., s. 61.

⁶⁷⁹ Zob. K. Pawlina, *Polska młodzież przelomu wieków*, Warszawa 1998, s. 65; J. Przybyłowski, *Znaczenie nowej...*, dz. cyt., s. 151.

⁶⁸⁰ Zob. K. Kluzowa, K. Slany, *Przemiany realizacji...*, dz. cyt., s. 85; *Ochrona życia dziecka poczętego a dietność polskich rodzin*, w: *Polska Rodzina na progu Trzeciego Tysiąclecia*, red. R. Ryszka, Lublin 2000, s. 123.

Tabela 4. Liczba małżeństw zawartych w latach 1990-1998

Rok	Liczba małżeństw
1990	225,4
1993	207,7
1996	203,6
1997	204,9
1998	209,0

Źródło: *Ochrona życia...*, dz. cyt., s. 123.

We współczesnej cywilizacji obserwujemy osłabienie wartości rodziny i jej pozycji w społeczeństwie. Najbardziej destrukcyjnymi czynnikami są: łatwość rozwodów, legalizacja konkubinatu i związków homoseksualnych. Kościół powinien z większym zaangażowaniem ukazywać rolę i wartość rodziny. W prowadzonej działalności duszpasterskiej należy akcentować przymioty małżeństwa: miłość, jedność, wierność, nierozzerwalność. Podjęte działania powinny uzmysławiać młodym ludziom, jak wielką i cenną wartością jest szczęśliwie życie rodzinne.